

ACC. N:R M. 15245:1-4.

Landskap: Bohuslän Upptecknare: Gösta Olsson, Lund
Härad: Stångewäs Berättare: Helmer Karlsson, Lyse
Socken: Lyse Berättarens yrke: småbrukare
Uppteckningsår: 1961 Född år 1882 i Bvactad

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Stenkuggeri. s. 1, 4.

Jordbruk. s. 1-4.

Renhållningsköning s. 1-2.
m. m.

När jag var 7 år flyttade mina föräldrar från Brastad till Norra Hamre i Lyse, där min mor ärvt en gymnasiegård. I 6 år högg jag sten för Kullgrens i Häggvall, sen jag blivit arbetsvuxen. En Magnusson hade startat stenhuggeri där, omkr. 1895, annonserat efter huggare, och det kom folk från Halland och Blekinge och var ett väldigt liv i Häggvall. Magnusson hade för lite kapital och fick snart ge upp. Så kom "Holländarn" och slutligen Kullgrens och drev stenhuggeri.

1913 flyttade jag hemifrån och köpte min nuvarande gård av båtsman Väck, som uppodlat några åkerlappar här; han dog 80-årig 1920. Vi har i stort sett åren igenom haft 1 häst, 3 kor, hushållsgris, några får och höns, bin (men ingen honung att sälja, gick åt i huaset). Något foder måste köpas varje år - hö, havre, säsäd. Ved köpte vi någon gång från Slätteskår i Lysekil; ibland köpte vi av Olsson i Alsbäck lite skog på rot att hugga själv, det blev billigast. Till "bagebränne" repade vi alltid ljung, och för övrigt tog vi en del torv i småmyrar. Här fanns inte skog då jag kom hit, men plantering kom igång i den vevan genom Lyse och Lysekils trädplanteringsförening. Jag betalade 1 kr och blev medlem, och föreningen planterade utan att det kostade något för mig. Under första världskriget var det mest arbetslösa stenhuggare som planterade.

Lysekilsbesök gjorde vi varje vecka med ägg, smör, potatis, mjölk på torget och till vissa kunder, någon gång också kalvkött att sälja.

Kunde inte klara familjen (8 barn) på stället. Så från 1914 var jag i 11 år med i renhållningen i stan. Vi var 8 körare, som delade upp arbete och förtjänst lika: 4 körde sopor som togs hem och komposterades i gödselstan, 4 körde latrin. Den gödsel, som inte behövdes på våra gårdar, sålde vi till trädgårdsmästare och bönder.

Renhållningen var först uppdelad mellan 8 körare, och 1/8 av körningen kallades en part. Men så kunde det hända, att 2 gårdar slog sig ihop om en part och alltså körde var sin halvpert eller sextondel. På så sätt var vi ibland fler än 8 körare i renhållningen. Här är de renhållningskörare jag minns: Lundquist i Träleberg, Karl i Långekärr, Hjalmar Karlsson i Långemyr, Arvid Persson i Bua, Alexander Eliasson i Måltemyr, Frans Johansson i Puttarne och hans söner Ernst och Karl Fransson, Julius i Puttarne, Gustav Olausson och hans son Elis samt jag själv från Gullmarskogen. Oskar Jakobsson i Gullmarsskogen hörde inte till oss utan hade sin egen renhållningskörning från Slätten, innan det införlivades med Lysekil.

På 1920-talets slut högg jag en del sten i Kärnet för Holländarn, och min äldste son Torvald hjälpte mig och slog själv en del knott. 1932 fick alla slut i Kärnet.

Fisk har vi tagit till husbehov, och det behovet var stor förr i tiden. En yrkesfiskare här i trakten, Karl Johansson i Trankokevik, hade garn och vad; han var sjuklig och fick en del understöd från kommunen.

"Piraten" var till sjöss en tid, annars ingen sjöman härifrån.

Båtsman Väcks 2 söner for till Amerika, de enda emigranter jag känner till häromkring.

Det första hade jag nästan inga jordbruksredskap - sådde för hand och tröskade med prejel. Så småningom under årens lopp har jag skaffat ett och annat, mest köpt billigt på auktioner, både l-hästs slättermaskin, hästräfsa, tröskverk, såmaskin, elektrisk motor och kapsåg.

Elektriciteten kom till Gullmarskogen 1950.

På min föräldragård hade vi aldrig vagnar utan körde säd och hö på kärra; hade oxer och häst i par före plogen. På mitt eget ställe hade jag både kärra och vagn från början - tvungen skaffa stabila kördon till renhållningen, där jag hade förställsvagn med bingepå. Första vagnen köpte jag på auktion, sen köpte jag en färdig från Shillingaryd av agenten Johan Lorentsson. Vagn med gummi-hjul har jag inte haft, men en granne, Gösta Andersson, skaffade sig sådan 1947, då han övertog sitt föräldrahem.

Hästar: blandras, vanligen köpta på gårdar hemikring.

Emil i Hannevik var god hjulmakare, andra var Teodor i Skår och Artur i Finsbo.

De selar jag haft har varit Värmlandsselar, mest köpta på auktioner. Den siste jag köpte omkr. 1949 i affär i Lysekil för 80 kr.

Besvärligt i alla år att få hop kontanter till skatt och annat, men det fick gå. På 1930-talet sålde jag en del tomter här i bergknallarna, och det ordnade upp ekonomien. Det var tidigt en rasande efterfrågan på tomter här: skog, hav, orörda berg finns ju här i samma trakt.

För 3 år sedan sålde jag djuren, och jorden ligger nu obrukad, bara potatis odlar vi till husbehov. Alla ställen i Gullmarskogen är nästan öde utom ett.

Mina pojkar har tidigt haft månadsplatser hos bönder i Lyse. En har nu jordbruk i Häggvall. Två hemmaboende söner är elektriker och rörläggare. Mina döttrar har haft platser borta, både hos bönder i Lyse och i hushållet hos annat folk, bl.a. på Fiskebäckskil.

Gullmarskogen var förr ett mycket fattigt område - lite backmark uppdodlades för potatis och råg, folk fiskade en del och gjorde arbete för bönderna, vanligt var att gå kring och tröska med präjel; flera torp under gårdarna i Fjälla hade dagsverksskyldighet där. Många husgrunder visar, att trakten avfolkats. Lyse-slätten var rik bygd och bönderna där var tidiga av sig -

Martin och Mandus i Berg hade tröskverk och slåttermaskin redan omkr. sekelskiftet. Också Karl Andersson i Häggvall hade tröskverk med hästvandring tidigt och for i gårdarna och tröskade.

De gårdar som ägde granitberg gjorde mer pengar på bergen än på jorden, som inte alltid blev skött som den skulle. Jordbruket fick stå sina kast, bara de kom till berget och fick kört sin sten, men det fanns också de som hann väl med bägge delarna. Att bergägarna stod sig gott märktes på deras byggnader, men det blev inget över till slöseri. Här var en, Karl på Gåshogen, som inte kunde hantera pengar från stembrytningen, han söp och levde rövare, höll till på marknader och bytte hästar, måste till slut gå ifrån gården och flytta härifrån. Och "Herren till Nordängen" gick det utför med på samma sätt. Ett par stenkörare, Olsson i Träleberg och Reising i Bua, köpte nån slags manick med väckarklocka, som gav hästarna mat i ottan. Jag tror, att de första gummihjulsvagnarna i Lyse köptes av stenkörare utåt Lysekil, men annars vet jag inte, att de hade några nyheter före oss andra bönder.

4.